

poskusi. V tehničnem odboru te družbe sedijo najboljši tehniki Nemčije, ravnatelji največjih fužin, ravnatelji fužin za elektriko, Borsig, Krupp, Siemens & Halske, šef železniškega oddelka generalnega štaba, predsednik urada državnih železnic, general inženjerskega in pionirskega kora se družijo s civilnimi tehniki v tem odboru. Ta visoki štab inteligenc in zvedencev, h katerim pripadajo tudi prvi državni uradniki, je porok, da se bo resno delo storilo. Čez malo časa bomo na električnih železnicah z največjo naglostjo vozili in drugi narodi nas bodo v tem posnemati morali in to zaradi njene gospodarske in vojaške jakosti. (Schlagfertigkeit). (Ti Nemci govorijo kar le tudi o gospodarski jakosti, kakor vojskovodje o vojaški). — Velike centrale elektrike se bodo napravljale. Te so drage. Oddajala se bo tedaj električna moč v vse kraje v svrbo razsvetlobe manjših mest. Te električne centrale bodo kmalo zadobile občno korist, kakor železnice, in iste se bodo tudi poddržavile. Občni liferant te električne moči ne sme biti zasebno podjetništvo. Da potem s časom tudi železniške in električne fužine (Electricität und Eisenwerke), postanejo last države, nad tem ni dvomiti.

Profesor Borght računi kapital, ki je v nemških električnih fužinah naložen, za leto 1896 na 240 milijonov mark. Koncem l. 1898. je znašal isti že 550 milijonov in zdaj leta 1900 čez 600 milijonov mark. Teh je 500 milijonov last 23 velikih akcijskih družb. Iz izvestij teh družb se vidi, da ima kaka družba naročila na 100 milijonov mark vrednosti. Noč in dan se dela, da se ustreza naročnikom. Koliko milijonov denarja je v tem prometu! — V inozemstvu delajo naše družbe. Akcijsko društvo Siemens & Halske dela letos (1901) električne mestne železnice v Turinu, Budapešti, Baselu, Haarlemu, Olomucu, Moskvi, Perugiji, Pekingu, Dunaju, Ljubljani, Rio de Janeiro in v Kopenhagenu. Te železnice je to društvo izvršilo lani v dostih mestih v raznih delih sveta. To nam daje pojem o tem, kaj zamore moderno akcijsko društvo izvršiti. — Zdaj že vozi električni tramway do vznožja Pyramid. Glede razširjenosti električnih podvzetij hodi Nemčija v prvi vrsti. Polovica električnih železnic sveta je v Nemčiji. 1. septembra 1898 je bilo na Nemškem 1500 km električnih železnic. Bilo je 3200 motornih voz in 2100 družih vozov in vкуп za te železnice so mašine in akumulatorji stvarili 40.000 „kilowatt-ov“. (Watt = Product aus Spannung (volt) und Stromstärke (ampere). 500 volt $\times$ 2 ampere = 1000 watt oder 1 Kilowatt). Te številke so se zdatno povečšale. Kakor pa se te električne železnice množijo, pomeni vse to še-le začetek. Zdaj mislijo tehniki na to, da mesta zapustijo ter električne železnice tudi zunaj mest za dalnje vožnje napravijo. Ravno se pripravlja tehnična visoka šola v Berlinu na obhajanje 100letnice. V tem času se je nova struga prometa po elektriki odprla. Tehnična dela ogromno rastejo. Zato pa tudi število dijakov, ki se tehničnim naukom posvečujejo. Na tehničnih visokih šolah v Bero-

linu, Charlottenburg, Aachen in Hanover je bilo l. 1897. upisanih 3000 dijakov.

Kako bo slovenski kmet bogat?

Ne dolgo temu, da sem nekje čul, ali čital, da so v Afriki ljudje, ki si pripravljajo vsak večer postelj na drugem kraju: nabirajo si namreč vejic, šib, suhega listja in na tem spè. Zjutraj pa zapuščajo ližišče, in hodijo po svoji poti naprej — zvečer pa si zopet pripravljajo drugod postelj.

Ali je to res, ali ni res, nočemo sedaj preiskovati, nam je to vse jednako. Hotel sem vam s tem samo pokazati človeka, ki nima kapitala, ki ga ne bo tudi nikdar imel, ker ne zna, kaj je kapital in koliko kapital velja. Tak človek, kolikor si je naložil rib, ali nakopal korenik, ali kaj drugega, s tem se je tudi nahranil do sita. Ako mu je kaj ostalo, vrgel je proč. Ako je lačen, gre na lov, zopet gre kopat korenike. Na lovu rabi drevo, da ž njim lovi ribe, ali da ga drevo drži nad vodo — ko je pa z lovom gotov, zapušča vse to in ko je zopet lačen, išče zopet drugo drevo.

Tak človek je divjak. Tak živi od jutra do večera, za dalje ne skrbi. In dokler je človek tak, koliko časa je divjak, toliko časa ne more naprej.

Človek pa, ki noče več biti divjak, dela vse drugače. Tak si naloži rib, kolikor jih ravno potrebuje. Ali vidite, on ne bo vsega pojedel. On misli tako-le: Jaz bom tudi jutri lačen, a Bog zna, ako bom mogel toliko naložiti, da mi bo dovolj in mi ne bo treba trpeti lakote.

Zatorej pustim nekoliko današnjih rib za jutri in če vjamem jutri premalo, dodam današnje ribe, pa mi bo dovolj. Ako jih pa jutri naložim dovolj, še boljše, potem mi ostane pa cel porcijon za drugi dan.

Tako delajo ljudje, tako je nastalo vse, kar je danes. Tako so se napolnili koši in žitnice, hlevi in svisla, tako so nastale vasi in mesta. Tako je tudi postala „kultura“ in „civilizacija“. Tako, samo tako, da sebi trga od ust, samo tako more človek brez krivice in nasilstva postati imovit, bogat sam svoj, samo tako, da človek živi vedno v skrbi pripravi si življenje brez skrbi. Tako, samo tako nastaja kapital, ki danes vlada ves svet.

Ali ste to razumeli?

Ali pa znate, kako se zove človek, ki sebi trga od ust, in hrani za jutri. O, gotovo znate! Tak človek „špara“ ali „hrani“. Ali to je tudi res, da vsi Slovenci tega ne znajo. Mnogi znajo samo to, kar jim je od starine ostalo. Da, mnogi Slovenci „šparajo“ tako, kakor miši, ki nosijo žito v svoje jame, mnogi Slovenci ne mislijo nič, kakor tudi miši nič ne mislijo, nego nosijo v jamo, ker jim je Bog dal takov dar. Tako je tudi varčnost ostala mnogim Slovencom od pradedov, od navade.

Ali to ni dovolj! Kedor hoče biti varčen, mora misliti in brojiti. Zlasti pa se mora tako delati danes, ko vse take steže roke po kmetem imetju, na kmetovo zemljo in na njegov denar. Pomislite samo: vinogradi rodijo slabo, a vsaki dan se odpira več krčem, gostiln, trgovci ponujajo vsakovrstno novo robo! Koliko pojedó notarji, advokati, sodnije! Koliko davkov, naklad in tako dalje brez konca in kraja. To si pa dobro zapomnite: Denar, ki je šel kmetu iz rok, redko kedaj — ali pa ne pride več nazaj!

Kam pridemo tako? Zato nimajo kmetij več nič, nikjer si ne morejo več pri znancu pomagati. Nikdo več nima nič.

Ali vi mi pravite: „Ne govori tako za ime Božje! Kako bomo šparali, ako nimamo dovolj niti za vsakdanji strošek. Bodi pameten vender“!

Imam jaz pamet, ne bojte se! Zato vam tako tudi govorim. Ali to ni res, da se ne more prav nič prišparati. Tudi največji siromak si lahko kaj prišpara. Premislite samo to; človek mora deseti del svojega stroška staviti na stran in si ga prihraniti.

Toraj vsak lahko živi, ako je pojedel samo devet delov svoje sedanje hrane. Poskusite samo jesti 9 smokov — ravno tako boste siti, kakor, da ste jih pojedli 10.

So kmetje, ki žive okoli mesta. Ti nosijo vsak dan svojo robo v mesto. Ali ne bi lahko vsak deseti sold stavili na stran? Tako tudi delavci, hlapci in dekle! Koliko bogatstva bi bilo kmalu mej nami Slovenci.

Vidim, da se nekateri temu smejete! Morda zato, ker znate, da ne bo Slovenec šparal, ako ga kedo na to ne prisili. Dobro bi bilo, da bi torej kedo naš narod na to prisilil.

Ali za to ni sile na svetu! Ima pa vsak tako silo v sebi.

Poslušajte svoj notranji glas! To je glas naših pradedov, ki so pošteno živeli na naši zemlji, ki so se za njo borili in za njo tudi umrli. Poslušajte svoj notranji glas! Ta glas je zapisal Bog vsakemu človeku v srce.

Pa tudi pomagati si moramo drug drugemu. Vsi slovenski kmetje moramo biti ena velika družina, vsi moramo imeti skupno zadrugo. Ali pride do tega? Da, do tega mora priti, ker je trpljenje našega naroda veliko.

Poučni in zabavni del.

O vremenu.

Vse se mi ponesreči, česar se lotim. Iskal sem nenavadne, čisto nove snovi za kratek članek. Napisati hočem par strani o nečem nezaslišanem, sem dejal sam pri sebi, o čemer še nikdo ni pisal ali govoril; to potem lahko obdelam popolnoma po svoje. In lazil sem okoli po cele dni, ter si belil glavo; a zastonj. Včeraj pa nas

je obiskala gospa Cutting, naša perica — njeno ime lahko imenujem brez pomisleka, ker vem, da te knjige ne dobi nikdar v roke. Za tako frivolno razkrivanje bi se ona niti ne zmenila; kajti razven svetega pisma in svojega tednika ne čita ničesar in smatra vse drugo slovstvo za nepotrebno in pohujšljivo.

„Kaj Vam je danes, gospod, da ste videti nekam bolni“? me je vprašala.

„Gospa Cutting“, sem odgovoril, „jaz poskušam misliti in pisati o nečem, kar bi v trenutku, o katerem ni še nikdo spregovoril besedice, ki bi mikal po svoji novosti ter krepil s svojo nenadno svežastjo“.

Zasmijala se je ter me imenovala šaljivega gospoda.

Glejte, to je zopet moja osoda. Kadar govorim resno, se ljudje hahljajo. Če skušam napraviti duhovito šalo, ne zapazi je nikdo. Pretekli teden se mi je ena prav ponesrečila. Vsaj meni je tako ugajala, da sem jo takoj primerno zaokrožil ter se je pozneje pri nekem dineju spretno znebil. Kako, ne vem več na tanko; le toliko se spominjam, da se je govorilo o razmerju med Shakespearjem in reformacijo. Jaz sem bil napravil neko opazko, ter dostavil takoj potem: Ej, zdaj sem se spomnil smešnega dogodka, ki se je primeril zadnjič v White-chapelu“. — Kaj pa je bilo? so povpraševali. — „Stvar je grozno smešna“, sem dejal, ter se tresel od smeha. „Pokopali boste“. In začel sem pripovedovati.

Grobna tišina je bila po dvorani, ko sem končal — moje šaljivo pripovedovanje je bilo precej obširno. Končno spregovori nekdo: „To je bila torej šala“?

„Zatrjeval sem jim svečano, da je bila to šala; oni pa so bili uljudni in mi nazadnje verjeli vsi, razven priletnega gospoda, ki je sedel na nasprotnem koncu mize in želel vedeti, kaj da je prav za prav šaljivo to, kar je dejal „on“ „njej“ ali to, kar je rekla „ona“ „njemu“. Potem pa sva se o tem pričkala.

Nekateri ljudje gredo zopet v nasprotni smeri predaleč. Tako sem poznal gospoda, ki se je že od narave tako rad smejal, da ga je moral vsak, ki se je hotel z njim resno razgovarjati, prej zagotoviti, da mu ne bo povedal nič smešnega. Pa če se je tudi posrečilo, mu to neovržno dokazati, posilil ga je vender pri vsaki besedi, ki se je spregovorila, divji krohot. Enkrat ga je vprašal nekdo na cesti, koliko je ura. Tedaj pa sem videl, kako je obstal, se tolkel po stegnih, ter se na ves glas krohotal. Kaj resnično smešnega se možu ni smelo povedati. To bi ga bilo ubilo na mestu, kakor strela.

Tedaj pa sem odločno ugovarjal gospé Cutting, ki mi je očitala frivolnost, ter jo naganjal za rabljive misli. Zamislila se je ter mi nasvetovala vzorce.

Pa z vzorci nisem bil zadovoljen in prosil sem jo, naj dalje premišluje. In premišljevala je, posodo za čaj v roki, in mi nazadnje predlagala vreme, katero jej je neki zadnjič zbuvalo prav duhovite misli.

In od tedaj se zastonj trudim, da bi si spravil vreme iz glave in kaj družega vanjo.